

DE KEERAKKER

JAN ELEMANS

De Keerakker

JAN ELEMANS

De Keerakker

GEDICHTEN

UITGEVERIJ HELMOND

VOOR FONS JURGENS

DICHTER UND BAUER

Diep in het boerenland ben ik geboren
Maar daarmee is dan alles ook gezegd;
'k Heb hot en huu geroepen maar de voren
Die ik geploegd heb, lagen nimmer recht.

Ik liep op hoge klompen maar het koren
Dat ik gezaaid heb, deed het altijd slecht;
En sprong en stond het varken naar behoren,
Dan kwam nóg van het zaad geen big terecht.

Nu zaai ik enkel nog wanneer ik dicht,
En zie: de oogst is haast niet te verzetten,
De paarden zweten voor het halve mes.

De hengst springt in 't oktaaf van mijn sonnetten
En reeds in het sextet draaft vederlicht
Het veulen met een smetteloze bles.

PROCESSIE

Vier boerenzoons, tot in hun nek verbrand
De laatste dagen in het laaiend hooi,
Dragen het statiebeeld van Sint Elooy
Hoog op hun schouders door het bloeiend land.

De poffers blinken in het felle licht,
De lucht staat strak van het gebed der vrouwen;
De kaarsvlam rekt zich uit in de flambouwen,
Een harde vroomheid ligt op ons gezicht.

Eligius, beschermer van het vee,
(Zo bidt het dorp) genees mijn vette os
En houdt de werkdrijf wakker in mijn paard.

Getrouwe Kunstenaar, (zo bid ik mee)
Sla duizend schone verzen in mij los,
Wat is een dichter uit dit volk U waard?

EGO SACERDOS

De akkers liggen naar de hemel open,
Verborgten grutto's roepen zacht hun naam;
Een haas springt weg en zet het op een lopen,
In pure wellust ik mijn land omvaam.

De vlammen dansen op de onkruidhopen
En draven langs de sloot door lis en braam;
De flossen knikken op het tuig, en koper
Rinkinkelen de bellen in de haam.

Ik hef mijn steuker en de paarden vallen
In wilde wanhoop door de laatste voor,
Een lijster zingt in de begroeide wallen.

De zon staat in de welving van het riester,
Een wolk van meeuwen volgt mij in mijn spoor,
In deze tempel ben ik opperpriester.

CICHORIUM

*op hoge gronden in de nabijheid
van grote rivieren. Flora.*

Reeds vroeg in het seizoen is ze verward,
Van dorst en kommer zijn haar blaren grauw;
De uitgedroogde stengels zijn zo hard
Dat zelfs een geit er niet van vreten zou.

Maar zie hoe zij het stof der wegen tart,
Hoe onaantastbaar slaat het felle blauw
Uit het geheven open bloemenhart,
Waarom ik peinzend beide handen vouw.

In deze plant staat moeder afgebeeld:
Een stille stugge vroeggestorven vrouw
Met ook dat open hart, die fiere kroon.

De wonden van haar zwijgen zijn geheeld
En duid'lijk weet ik wat ze zeggen wou,
De bloem glanst in de handen van haar zoon.

OUDE BOERIN

Haar broze lichaam siddert nu al jaren,
Haar wangen rimpelen als zeer oud ooft;
Perpetuum mobile met grijze haren
En ogen waar de glans in is gedooft.

Godganse dagen zit ze maar te staren
Door 't venster naar het einde van de laan;
Haar handen staan niet meer naar naald en garen,
Het weefsel is tot op de draad vergaan.

Wat rest nog van het groene wilde lover
Om man en vrouw en vers gemangeld laken?
Wat is er nog van al haar liefde over?

Een hart tot op de bodem leeggeroofd,
Een huivering voorbij het laatste baken,
De onrust tussen zee en havenhoofd.

DE HAAN

Hij is — als eerste wakker van de stok —
Des morgens voor het daagt al uit de veren;
Terwijl de boer nog slaapt, roept als een klok
Zijn ruig ontembaar hart en fel begeren.

Een grootvizier, zo staat hij voor het hok,
Nòg rustig maar gereed te attaqueren;
Een Turk in tulband en in rode rok,
Puur trots en hartstocht en vertoon van veren.

Totdat het bloed hem naar de lellen schiet:
In dol verlangen raast hij door de ren
En treedt, de ogen dicht, een preutse hen.

Een stofwolk dooft de glanzen in zijn staart:
Wat is een eeuw vol helle kleuren waard
Bij 't duister ogenblik dat men geniet?

JONGE HANEN

Die 't hoogste woord had heeft nu uitgezongen,
Het kraaiendom zwerft om de laatste noot;
Langs sloot en heg ontvlucht met schotse spronger
Een bange haas de drijvers van de dood.

De vogel zwijgt omdat hij enkel floot
Voor 'n vurig wijfje en een nest vol jongen;
De knotwilg strooit zijn blaren in de sloot,
Die 't hoogste woord had heeft nu uitgezongen.

Maar ieder najaar als de pastinakken
— Hoe namen zij niet aan de zomer deel! —
Hun moegebloeiende schermen laten zakken,

Raakt trots de jonge haan in vuur en verve
Want kraaiend met de baard nog in zijn keel
Wordt hij zich luid bewust op alle erven.

JOYEUSE ENTREE

De voorjaarszon staat in de Zuidertop,
De merrie roept maar zie daar is het al;
De poten heffend als een speelgoedpop
Stapt aarzelend het veulen uit de stal.

De oren spits op de geheven kop,
Stug als een bakvis op haar eerste bal
Neemt het nerveus een nieuwe wereld op:
Een kar, een boom, een boer in overall.

Nog even dralend tussen huis en schuur
Werpt het zich plotsling in zijn eerste draf,
Geschrokken van de schaduw aan zijn voeten

En stormt hoogbeens door 't witte middaguur
De zondoorgloeide groene helling af,
De staart omhoog om 't leven te begroeten.

HET GOUD DER MOHIKANEN

Ik ben terug in onze kleine stad
Van horren, geveltjes en schoorsteenhanen;
Hier liet ik me door grootmoe braaf vermanen,
Hier heb ik Blonde Loesje liefgehad.

Ver op de gracht valt tussen kuise zwanen
De wilde eend neer dat het water spat;
En menig paar gaat nog hetzelfde pad
Als wij eens door de maangekoelde lanen.

Het oud kanon verloor zijn linkerrad
Maar op de wallen staan nog de platanen;
Vermomd als ridders of als Indianen

Trekt weer een jeugd op Woensdag door de stad
En speurt in de ruïne naar de schat
Die wij eens noemden: 't Goud der Mohikanen.

JEUGD IN DE VERTE

Een reiger meet wijdbeens de uiterwaarden,
Tot in de kim staan oppers rij aan rij;
Een boer klapt in de handen en zijn paarden
Heffen hun staart en draven door de wei.

Een geelband van de Janssenkoopvaardij
Die aan de landelijke loswal meerde,
Glijdt nu met kind en was en al voorbij;
De scheepshond keft en eenzaam blijft Hoogeerde.

Zoals door zilvermeeuwen nu de Maas,
Word ik bevlogen door herinneringen
Die wit van weemoed zijn en hevig schoon.

Want in der verten schemerende waas
Hoor ik als vroeger weer welluidend zingen
De dubbelklokken van het klein Neerloon.

TUSSEN LICHT EN DONKER

Hoe vreemd, denkt ze, dat niets nu in me juicht.
De koets houdt stil, ze schrikt; de palfrenier
Wipt van de bok en opent het portier
Terwijl hij als een knipmes voor haar buigt.

De bruidegom reikt poeslief haar de hand,
In stilte kijkt het dorp zijn ogen uit;
Het orgel lokt en fleemt met zoet geluid,
De koets knerpt achter haar in 't droge zand.

Een zusje schikt een sleep van twintig el,
Een jeugd van twintig zomers glijdt voorbij,
Ze durft niet om te zien bij dit vaarwel.

Ze geeft haar arm en heft het bruidsbouquet
Maar ziet toch nog naar moeder om, voor zij
Haar eerste passen in het duister zet.

ONWEER

De motor van de veerpont slaat weer aan.
Een lange sleep die hier de sluis in wil,
Roept ginds, nog voor de bocht, met zwaar gegil;
Laag in het Westen broeit de rosse maan.

In 't stadje is men reeds naar bed gegaan,
De bomen voor het venster worden stil
En in haar droom zegt Paula: ja, ik wil,
Zo duidelijk dat elk haar kan verstaan.

Maar als de bliksem als een dorre boom
Zijn dode takken steekt door 't firmament
En neerstort in het duister langs de Maas,

Glijdt EVEN maar een schaduw door haar droom
En in haar slaap komt Paula overend
Met zacht en bevend zangerig relaas

LANDELIJK GELOOF

Dit is het land waar ik geboren ben
En waar de hemel glanst om ieder ding;
De kievit roept, ik hoor hem en herken
Mijn spiegelbeeld weer in de wetering.

Dit is het land waaraan ik nooit ontwen,
Dat mij niet loslaat, hoe ik mij ook wring:
Van Oost naar West staat (nu ik hier weer ben)
De regenboog van de herinnering.

Een blinkend schaar legt het verleden om,
Ik volg de voor en vader zegt tot mij:
Wie recht wil ploegen, is zijn paarden voor.

Dit landelijk geloof in recht en krom
Raak ik, zo oud ik word, niet meer voorbij:
Ik vloek maar houd de paarden in het spoor.

ZOMER

De ranke ladder reikt al naar het fruit,
Het eerste ooft geurt in de volle manden;
Ik zie de reiger in het weiland landen
En hoor de koekoek met zijn hees geluid.

Nog staat een zomerwind standvastig Zuid
Maar spoedig zal het dorre lover branden;
Strek naar een hoger leven nu je handen
En hef je hoofd en zeg: ik ben je bruid.

Als straks de regens neerslaan in 't gehucht,
De dieren loeien in de lage stallen,
De najaarskraaien zwerven door de lucht;

Als straks de eerste sneeuw weer is gevallen,
De vriesgans klagend door het duister vlucht,
Laat ons dan niet het eenzaamst zijn van allen.

GEBED DER GELIEFDEN

Als ooit een nacht verstilt nog tot diep zwijgen,
— Ik ben mijn avondronde reeds gegaan
En tussen mijt en schuur en peppeltwijgen
Blinkt de pateen van de volkomen maan —

Als stampend achter krib en volle ruiven
De paarden naast elkaar te slapen staan
En zacht de blaren onzer liefde wuiven
Over de nachtbloem van ons aards bestaan,

Red ons dan niet meer uit die oceaen,
Laat ons in liefde's golven ondergaan,
Een dag voorbij het laatste rode baken.

Maar als Ge wilt dat wij opnieuw ontwaken,
Laat ons dan rijzen 's nachts gelijk een maan
En boven 't dorp met onze hoeve staan.

ZIENDE BLIND

Het was een Zondag en het koolzaad bloeide,
Een ooievaar stond dromend in een wei
En tuimelaartjes duikelden en stoeiden
Boven het strodak van een boerderij.

Die zomerdag kwam zij me zeer nabij,
Ze zag mij aan, uitdagend, sterk en jong:
In elk der ogen stond met hoog gewei
Een lichtblauw hert te beven voor de sprong.

Haar ziel ging voor mij op zó onverholen
Als hief de maan zich uit een bomenrij,
De deur stond open en de weg was vrij.

Maar is niet elk gedoemd tot eenzaam dolen?
Wie overbrugt het niets om U, om mij?
Met open ogen moest ik blind voorbij.

MAAN ACHTER OVERLANGEL

Haar linkerarm ligt om mijn middel heen,
Ik deel met haar mijn warme wollen jas
En zwijg en houd met haar gelijke pas;
Eerst die bemint weet zich voor goed alleen.

Ik zoek naar woorden maar ik vind er geen
En voel me klein onder de canada's;
De nachtwind roert diep in het struikgewas,
Haar hand ligt in de mijne, koud als steen.

De sterren ruisen, achter Overlangel
Stijgt uit het loofbos met haar bolle wangen
De kommerloze hongerige maan.

Voorbij Andromeda sterft elk verlangen,
Het lied der hemelen heeft mij bevangen,
Elk is een ster, elk heeft zijn eigen baan.

HET KARRESPOOR

De boer grijpt nors de bieten bij hun blaren,
Het topmes glinstert in de natte zon
En doet ons pijn die zo gelukkig waren;
Waar is het voorjaar dat zo mooi begon?

De wagenwielen trekken diepe voren,
De zweep daalt neer op het vermoeide span
En striemt het hart dat alles heeft verloren,
Dat in zijn armoe niet berusten kan.

De sporen buigen naar eenzelfde plan
Maar nooit heeft er een kromming toe geleid
Dat ze, hoe kort ook, bij elkander kwamen.

Zo lopen wij verloren in de ban
Van die ontzettende eenzelvigheid:
Eén weg, één doel, maar desondanks nooit samen.

ACEDIA

Eens sprak tot mij elk ding zijn eigen taal:
Het blinkend water in de akkervoren,
De bonte ekster met haar hels kabaal
En het tweestemmig zingen van de toren.

In elke boom, diep in het buigend koren
Ruiste de wind zijn eindeloos verhaal;
Nu ben ik blind, nu kan ik niets meer horen,
Het land is leeg waarin ik ademhaal.

De bloemen in mijn ogen zijn verdord.
Van mateloos verbazen, vlak voor U,
Gaan nu hun blauwe kelken nooit meer open.

De hemel boven mij is ingestort.
Waar in dit gaste tijdeloze nu
Zoek ik Uw glimlach die me weer doet hopen?

SCHAFTUUR

De zeug ligt onbeschaamd haar kroost te zogen,
De biggen vechten gulzig om hun mem,
Als plots een vogel van de K.L.M.
Laag over huis en erf komt heengevlogen.

De pauw, van duizend glanzen overtogen,
Stapt in de zon en roept met rauwe stem;
De haan vliegt op en protesteert met klem
En ieder weet dat dít niet had gemogen.

De zeug slaapt met de biggen naast haar in
En dieper stilte valt om huis en schuur
Dan heerste vóór dit landelijk tumult.

Een leeuw'rik stijgt met zacht getureluur,
De noteboom houdt al zijn blaren in:
Van haar afwezigheid is 't erf vervuld.

KNOTWILG

Diep in mij weet ik dat de houtworm wroet,
Mijn holle stam staat tot de grond gekloofd
En klagend buig ik het wanstaltig hoofd
Wanneer de stormwind door de vlakke woedt.

Uit al mijn wonden bloeit het Bitterzoet:
Ik ben niet schoon, ik draag geen heerlijk ooft
Maar van de aanvang af hebt Gij beloofd
Dat ik zou wortelen langs beek en vloed.

En nu het najaar weer mijn blaren telt,
De nachtwind opsteekt in het duister veld,
Buig ik Uw diepste stilte tegemoet.

Ik vrees niet meer Uw naderend geweld:
Eén rukwind en ik stort reeds van mijn voet
In 't eeuwig water, door Uw hand geveld.

LANDSCHAP MET MOLEN

De avond valt en zwarte pluimen dreigen
Boven de pijpen van de steenfabriek;
De merel stort zijn donkere lyriek
En wondt het hart; maar kan een merel zwijgen?

De maan bevrijdt zich uit de laatste twijgen
En maakt het lam van duizend angsten ziek;
De trage molen kantelt wiek na wiek,
Mijn ziel stort telkens neer na moeizaam stijgen.

Ik ben het lam dat in de avond blaas,
Geteurd, vergeten, voor de maan beducht;
De merel in de loofboom langs de straat.

Ik ben de molen die zijn armen slaat,
Wanhopig door de grondeloze lucht
Zodra God's adem langs de zeilen gaat.

VALKHOF

hic stetit

Ver onder mij stroomt blind de witte Waal,
Het licht gaat aan op de Johanna IV;
Een liefdespaar staat dromend op de pier,
De smoor slaat neer van 't rokend stoomgemaal.

De brug loert als een groot en dreigend dier,
Strak van begeerte staat het duister staal;
Een sleepboot roept en met mijn ogen dwaal
Ik naar de verste grenzen der rivier.

Hier stond Civilis, hier sta ik als hij:
De nacht verdoezelt langzaamaan de lijnen
Van stromend water, boogbrug, boot en wei.

En uit de verte komt een vloot nabij.
Een macht die sterker is dan de Romeinen
Drijft donker aan en overweldigt mij.

WAALBRUG

De vogels zingen in het kreupelhout,
Het Jacobskruid staat nog in volle tooi;
Het nagras viel reeds aan de zeis ten prooi,
De eimaat glanst in heuvelen van goud.

Het melkvee graast diep in de groene Ooi
En stram, als was hij duizend jaren oud,
Stapt ginds de reiger, met de streek vertrouwd;
De paarden draven voor het laatste hooi.

De zon gaat onder bij de Stevenstoren,
De avond valt, de lamp wordt uitgehangen,
Een kinderstem is van heel ver te horen.

En ik word eenzaam in dit wijde land:
Er is geen and're brug dan ons verlangen
Die met één sprong voert naar de Overkant.

DE EXEGETEN

Geluk bestaat slechts in het mens'lijk brein,
Er is geen liefde en er is geen God;
De bruid stapt 's avonds uit het wit satijn
Met blote voeten op haar grimmig lot.

Blijf niet de knaap, door opoe eens bedot,
Die nóg niet weet dat er geen elfen zijn;
Plaats op een wensdroom niet je hoogste bod,
Slechts eenzaamheid bevat het gouden schrijn.

Aldus de uitspraak van de exegeten
Maar als de bomen in de voorjaarswind
Kan ik niet stil zijn, kan ik niet vergeten.

Als een alleengelaten hunk'rend kind
Roep ik om moeder: niemand hoort mijn kreten,
Niemand hoort de bomen in de wind.

VOORJAAR IN DE POLDER

De wolken drijven sleep na sleep voorbij,
De velden zijn van voorjaar aangedaan;
Collega's antwoorden van dichterbij
Het buigend kraaien van een verre haan.

De zon raakt een verscholen boerderij,
Ze raakt mijn hart waarom ook peppels staan:
Diep in me wordt de afgrond een vallei
Met zon en schaduw over wei en graan.

Hoog waait de wind de vlaggen in mij op
En ik vergeet het donkere verleden
En sla de vleugels uit in blind vertrouwen.

Een veulen springt joyeus in een galop:
Er is een Paradijs, er is een Eden,
Een Godsgelaat om eeuwig te aanschouwen.

LIJST MET VERKLARINGEN

- EIMAAT *hooi of gras van de tweede snede.*
- GETEURD *aan een paaltje vastgebonden.*
- GUST *het tegengestelde van drachtig: onbevrucht.*
- POFFER *ouderwetse, witte vrouwenmuts.*
- RIESTER *onderdeel van de ploeg: stulpijzer.*
- STEUKER *losse, houten staaf van ± 1.50 m. met behulp waarvan men het achterstuk van de ploeg kan optillen.*
- TOPMES *mes waarmee de bieten bij het rooien getopt, van de blaren beroofd worden.*

